

ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВЕ МИСТЕЦТВО ТА ДИЗАЙН У ТРУДОВІЙ ПІДГОТОВЦІ УЧНІВСЬКОЇ І СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

традиційного мистецтва безпосередньо в його майстерні); здійснення екскурсій-занять у краєзнавчому, історичному, художньому музеях, відвідання виставок.

Отже, формування трудових вмінь та навичок студентів засобами декоративно-ужиткового мистецтва є складовою частиною сучасної концепції розвитку національної культури, в зокрема традиційної народної художньої творчості, а відтак має важливе педагогічне та суспільне значення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончар О. Катерина Білокур. — К.: Мистецтво, 1972. — 35 с.
2. Литвинець Е. М. Чарівні візерунки. — К.: Рад. школа, 1985. — 60 с.
3. Прикрась свій дім / Л. П. Гура, Л. Є. Жоголь та ін. — К.: Техніка, 1988. — 304 с.

Ірина РАДЕЦЬКА

СТРУКТУРА ХУДОЖНЬО-ПРОЕКТНИХ УМІНЬ УЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

В статті розглянуто художньо-проектні та педагогічні уміння. Проаналізовано діяльність учителя трудового навчання в умовах проектно-технологічної діяльності. Визначено структуру художньо-проектних умінь учителя трудового навчання.

Зміни у методиці викладання трудового навчання в загальноосвітній школі вносять певні корективи у процес підготовки майбутніх учителів трудового навчання. Основою реалізації нового змісту трудового навчання, як підкреслено в Державному стандарті освітньої галузі “Технології”, є проектно-технологічна та інформаційна діяльність, яка інтегрує всі види сучасної діяльності людини — від появи творчого задуму до реалізації готового продукту.

О. Коберник, В. Бербец, В. Сидоренко, С. Яшук зазначають, що серед різноманіття нових педагогічних технологій у системі освіти, придатних для реалізації особистісно-орієнтованого підходу, найбільш характерною є проектна методика навчання, котра є новою педагогічною технологією [1].

Метою статті є визначення структури художньо-проектних умінь учителів трудового навчання.

Проектна діяльність є важливим компонентом системи продуктивної освіти і нетрадиційним способом організації освітніх процесів через активні способи дій: планування, прогнозування, аналіз, синтез.

У проектно-технологічній діяльності на уроках трудового навчання розрізняють чотири етапи — організаційно-підготовчий, конструкторський, технологічний, заключний. Організаційно-підготовчий етап передбачає вибір об’єкта проектування. На цьому етапі учні визначають проблему, формують та пропонують різноманітні ідеї, аналізують прототипи виробів (проектів), обговорюють оптимальні варіанти форми та конструкції виробу, визначають загальний вигляд і дизайн майбутнього виробу. На другому, конструкторському етапі учні розробляють ескіз, креслення, добирають матеріал та інструменти, необхідні для виготовлення виробу (проекту). Результатом технологічного етапу буде реалізація творчого проекту згідно з передбаченим технологічним процесом виготовлення виробу. На заключному етапі здійснюється кінцевий контроль, коригування виконаного виробу порівняно із запланованим, остаточне оформлення та захист творчого проекту.

Під час професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання дуже мало уваги приділяється організаційно-підготовчому етапу (етапу аналізу прототипів, творчого пошуку, виникнення ідеї та відображення її образотворчими засобами).

З аналізу вищесказаного помітна необхідність збільшення уваги при підготовці майбутніх учителів трудового навчання до предметів художнього циклу та вивчення методів проектування.

У контексті нашого дослідження — формування художньо-проектних умінь майбутніх учителів трудового навчання — розкриємо сутність понять “проектування”, “художнє проектування”. Термін “проектування”, як вказано у “Словнику іноземних слів”, походить від

ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВЕ МИСТЕЦТВО ТА ДИЗАЙН У ТРУДОВІЙ ПІДГОТОВЦІ УЧНІВСЬКОЇ І СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

латинського слова *projectus*, що означає “кинутий вперед” або “задум, розроблений план чогонебудь” [2, 251]. У науково-методичній літературі деякі автори розглядають проектування як розробку комплексної технічної документації (проекту), що містить технічно-економічне обґрунтування, розрахунки, креслення, макети, кошторис, пояснювальну записку та інші матеріали, які необхідні для реалізації проекту. Так, на думку Т. Козлової, проектування — це процес, що становить аналіз проектного завдання, узагальнення матеріалу, виконання ескізу, макету, розрахунок технологічного процесу, художнє конструювання, вивчення соціологічних та економічних вимог [3, 75]. У сучасному розумінні проектування – це “діяльність, під якою розуміється в гранично стиснутій характеристиці продумування того, що повинно бути” [4].

Художнє проектування — особливий вид проектної діяльності, об’єктами якої є вироби виробничого і побутового призначення, що випускаються за призначенням в одному екземплярі, великими або малими серіями. На думку Ф. Пармон, художнє проектування — це процес формування предмета як споживацької цінності, наповнення його суспільним змістом, надаючи йому якостей зручності та краси [5, 47]. Ю. Білодід та О. Поліщук визначають художнє проектування, як “процес створення конструктивно досконалих предметів, яким притаманні функціонально корисні властивості, доповнені естетично цінними характеристиками” [6, 103].

Один із фахівців дизайну І. Волкотруб вказав на дуже важливу функцію художнього проектування: воно споріднює матеріальне виробництво з мистецтвом і тим самим збагачує духовний світ людини. На думку вченого, вивчення і пропаганда художнього проектування є першочерговим культурним завданням розбудови майбутнього [7, 13].

М. Кириченко, В. Павлюк, І. Риндін, Л. Риндіна, А. Терентьев та інші вивчали різні аспекти формування художніх і конструктивних умінь у студентів, але їхні дослідження спрямовані переважно на підготовку художників-педагогів, випускників художньо-графічних факультетів педагогічних ВНЗ, а також вчителів початкових класів.

Щоб визначити художньо-проектні уміння, які визначають професійну готовність майбутнього вчителя трудового навчання до означеної діяльності, необхідно знати реальні структури загальної педагогічної діяльності вчителя і складові художньо-проектної діяльності. У широкому розумінні педагогічна діяльність розглядається як діяльність, метою котрої є виховання підростаючого покоління. Аналіз психолого-педагогічних досліджень свідчить про існування різних підходів до розуміння будови педагогічної діяльності — структурного, рефлексивного, функціонального [8, 16].

Відповідно до структурного підходу педагогічні вміння виступають є способами педагогічної діяльності. О. Щербаков до основних педагогічних умінь відносить: уміння переносити відомі педагогічні знання в умови нової педагогічної ситуації; вміння знаходити для кожної педагогічної ситуації нове рішення за допомогою комбінації відомих знань; уміння створювати нові елементи педагогічних знань.

Н. Кузьміна пропонує визначити, крім структурних, функціональні компоненти педагогічної діяльності вказує на п’ять таких компонентів: гностичний, проектувальний, конструктивний, комунікативний, організаційний.

Згідно з рефлексивним підходом Ш. Амонашвілі, Ю. Кулюткін, А. Маркова виокремлюють серед інших педагогічних умінь уміння створити систему діалогу в спілкуванні з учнем. В. Єрмілова та Д. Єрмілова до професійних умінь художника проектувальника відносять уміння абстрагуватися від другорядних властивостей об’єкта, узагальнювати і розвивати свій задум у потрібному напрямку [9, 155]. Фахівці дизайну О. Фольта і Р. Смолинський зазначають, що обов’язковими для художника-проектувальника є уміння добре рисувати, виготовляти ліпленням об’ємні моделі виробів, обробляти дерев’яні макети та ін. [10].

І. Волкотруб до художньо-проектних умінь відносить:

– знання та уміння використовувати закономірності, згідно з якими будується композиція будь-якого виробу;

– уміння використовувати гармонійної краси і доцільність у природі (біодизайн);

- уміння користуватися різними фарбами та засобами образотворчої грамоти, вдало застосовувати різноманітні кольорові поєднання [11].

ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВЕ МИСТЕЦТВО ТА ДИЗАЙН У ТРУДОВІЙ ПІДГОТОВЦІ УЧНІВСЬКОЇ І СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Учитель трудового навчання повинен мати широкий кругозір і добрий естетичний смак, бути достатньо обізнаним у питаннях виробництва, вміти перспективно мислити, володіти аналітичним та об'ємним методом пошуків форми, художньою інтуїцією, знати пластику форми, кольори та їх властивості, оздоблювальні матеріали тощо.

Охарактеризуємо *художньо-проектні уміння вчителя трудового навчання*. Це цілеспрямовано набута здатність до ефективної проектно-технологічної діяльності. Такі вміння розглядаються як спеціальні уміння і ділові якості педагогічних здібностей, що вимагають знань основ художнього проектування і зумовлюють готовність вчителя до свідомих і точних дій у практичній діяльності. Для цього студентам необхідно оволодіти певними глибокими знаннями, опанувати елементарні уміння. Тоді вони будуть спроможні виконувати всі художньо-проектні дії як одне ціле для застосування в складній багатогранній професійній діяльності вчителя трудового навчання.

Пропонуємо художньо-проектні уміння (дії) вчителя трудового навчання класифікувати так:

- **розумові уміння**, що необхідні для проведення мисленевих операцій подумки. При цьому їх поділяємо на знаково-розумові (вміння оперувати подумки знаками) і предметно-розумові (вміння оперувати подумки образами предметів), які включають різні розрахунки, читання креслень, навички рішення виробничих завдань;

- **практичні** або предметно-маніпулятивні, рухові, моторні уміння, котрі необхідні для того, щоби виконувати дії з предметами шляхом змінення їх форми, розмірів і переміщення у просторі (предметно-практичні). Вони виконуються впевненим виконанням рухів, наприклад, володінням інструментами, олівцем, пензлем тощо, оперуванням знаковими (знаково-практичними) сенсорними (колірно-графічними) системами, які здійснюються на основі зорових, слухових і тактильних дій;

- **творчі уміння**, тобто володіння методами інтенсифікації творчої фантазії (методами фантазування, аналогії, деструкції, інверсії тощо);

- **педагогічні уміння** — загальнопедагогічні уміння та специфічні для учителя трудового навчання. Останні поділяються на: організаційні — уміння підготувати емоційно та психологічно учнів до проектно-художньої діяльності, налаштувати школярів на творчий підхід до вирішення поставленого завдання; гностичні — уміння відбирати методи та прийоми художньо-проектної діяльності відповідно до індивідуальних та вікових особливостей учнів; проектувальні — уміння планувати художньо-проектну діяльність, постійний контроль та корекцію діяльності учнів; комунікативні — аналіз обстановки і результатів дій, рефлексивне спілкування і співпраця з учнями, реагування на ситуацію, що склалася, з вірним вирішенням виходу з неї; конструктивні — уміння конструювання педагогом власної діяльності і діяльності учнів з урахуванням цілей, оптимального komponування навчального матеріалу та завдань для створення ситуації успіху.

Отже, в нашому дослідженні встановлено, що підготовка майбутніх учителів трудового навчання неповною мірою забезпечує їх готовність до проектно-технологічної діяльності в загальноосвітній школі, передусім недостатньо сформовані у студентів художньо-проектні уміння, а також визначено структуру художньо-проектних умінь учителя трудового навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коберник О. М., Бербер В. В., Сидоренко В. К., Ящук С. М. Методика навчання учнів 5–9 класів проектуванню в процесі вивчення технології обробки деревини металу. Навчально-методичний посібник. — Умань: УДПУ, 2005. — 114 с.
2. Словарь иностранных слов. — М.: ЮНВЕС, 1997. — 251 с.
3. Козлова Т. В. Основы художественного проектирования изделий из кожи: Учеб. пособ. для вузов. — 2-е изд., перераб. и доп. М.: Легпромытизат, 1987. — 232 с.
4. Новые ценности образования: Тезаурус для учителей и школьных психологов. — М., 1995.
5. Пармон Ф. М. Композиция костюма: Учебник для вузов. — М.: Легпромбытздат, 1985. — 264 с.
6. Білодід Ю. М., Поліщук О. П. Основи дизайну: Навч. посібник. — К.: ПАРАПАН, 2004. — 240 с.
7. Волкотруб И. Т. Основы художественного конструирования. Моделирование материалов и биоформ. — К.: Вища школа, 1982. — 152 с.

ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВЕ МИСТЕЦТВО ТА ДИЗАЙН У ТРУДОВІЙ ПІДГОТОВЦІ УЧНІВСЬКОЇ І СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

8. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К.: Вища школа, 2004. — 422 с.
9. Ермилова В. В., Ермилова Д. Ю. Моделирование и художественное оформление одежды: Учеб. пособие для студентов учреждений сред. проф. образования. — М.: Мастерство; Академия; Высшая школа, 2001. — 184 с.
10. Фольта О. В., Смолинський Р. І. Основи художнього конструювання. — К.: Вища школа, 1973. — 144 с.
11. Волкотруб І. Т. Основи художественного конструювання. Моделирование материалов и биоформ. — К.: Вища школа, 1982. — 152 с.

Мирослав ПАГУТА

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ВПЛИВУ ЕРГОДИЗАЙНУ НА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРІВ

У статті розглядається модель впливу ергодизайну на розвиток творчої особистості школярів. На підставі розробленої моделі автор дійшов висновку, що основні якості школярів у системі ергодизайнерської освіти повинні відображати потреби суспільства у формуванні технічно й технологічно освіченої особистості із сформованою проектно-предметнотворною та виробничою культурою.

Будучи найефективнішим і найоптимальнішим засобом підготовки підростаючого покоління до входження в існуючий світ, освіта є процесом збереження та ознайомлення підростаючого покоління з існуючими знаннями та певними прогностичними поглядами на майбутнє. Вона здійснює значний вплив на розвиток особистості підростаючого покоління, на людину і її діяльність загалом. У Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті одним з пріоритетних завдань загальної середньої освіти визначено підготовку підростаючого покоління до подальшого навчання і трудової діяльності, що вимагає від освітньої галузі забезпечення належних умов для формування та розвитку багатогранної творчої особистості школяра.

У цьому контексті перед освітньою галуззю “Технології”, основною формою реалізації якої є навчальний предмет “Трудове навчання”, постає чимало невідкладних завдань, вирішення яких потребує подальших пошуків шляхів розвитку і вдосконалення системи трудової підготовки школярів.

Теоретична і практична значущість проблеми полягає в тому, що пошук ефективних шляхів, спрямованих на формування і розвиток творчої особистості учня, сприяння його самоутвердженню та різнобічному розвитку, реформування та розвитку трудової підготовки школярів у системі шкільної освіти, призводить до появи нових інноваційних методик і систем трудового навчання, які дозволяють більш цілісно та гармонійно об'єднати інтелектуальну складову трудового навчання з його практично-діяльнісною основою. Це є надзвичайно важливим у наш час, коли перед системою шкільної освіти актуальною постала проблема ефективної підготовки школярів до життя і трудової діяльності в складних, постійно видозмінюваних умовах.

Результати аналізу останніх досліджень і наукових публікацій свідчать, що питання розвитку та вдосконалення системи трудової підготовки школярів, спрямовані на розвиток творчої особистості учня, не нові в історії психолого-педагогічної науки. Проблеми вдосконалення змісту й методики трудового навчання в загальноосвітніх навчальних закладах і розвитку творчого потенціалу особистості відображені у дослідженнях багатьох педагогів і психологів. Так, питання вдосконалення методики трудового навчання розглядаються в працях О. Білоблещького, В. Дідуха, Р. Захарченко, Ю. Кирильчука, О. Коберника, Г. Левченка, В. Сидоренка, Г. Терещука, Д. Тхоржевського, С. Ящука та ін. Педагогічні умови розвитку творчих здібностей та психологічні аспекти творчої діяльності особистості розкриваються в роботах А. Антонова, І. Волощука, Р. Гуревича, Л. Денисенко, Д. Комського, А. Матюшкіна, М. Скаткіна та інших учених.